

Ομηρική εποχή 1100-750 π.Χ.

Η ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΑΔΑ

Ο πρώτος ελληνικός αποικισμός.

- Τα **ελληνικά φύλα** μέσα 11ου αι. π.Χ. - 9ου αι. π.Χ.
- Εξαπλώθηκαν:
- στα νησιά του Αιγαίου,
- στις δυτικές ακτές της Μ. Ασίας.

- Οι μεταναστευτικές αυτές κινήσεις είναι γνωστές ως **πρώτος ελληνικός αποικισμός.**

Ο πρώτος ελληνικός αποικισμός

- **Ελληνικά φύλα που μιλούσαν την αιολική διάλεκτο, μετακινήθηκαν**
- **από τη Θεσσαλία προς το βορειοανατολικό Αιγαίο και εγκαταστάθηκαν**
- **στα νησιά Τένεδο και Λέσβο και**
- **στα απέναντι παράλια της Μ. Ασίας, στην περιοχή που ονομάστηκε Αιολίς.**

Ο πρώτος ελληνικός αποικισμός

- **Οι Ίωνες, άλλο ελληνικό φύλο,**
- από τη βορειοανατολική Πελοπόννησο,
- την Αττική,
- την Εύβοια
- συμπαρασύροντας «άλλα τε έθνεα πολλά» (Ηροδ., Α, 146), όπως Δρύοπες,
- Μολοσσούς,
- Αρκάδες,
- Φωκείς, Μάγνητες κ.ά., με γέφυρα τις Κυκλάδες μετακινήθηκαν **προς τη Σάμο, τη Χίο και τις απέναντι ακτές της Μ. Ασίας, όπου ίδρυσαν δώδεκα νέες πόλεις.**
- Αυτές οι πόλεις στη συνέχεια συγκρότησαν θρησκευτική ένωση, το **Πανιώνιο**, με κέντρο το ιερό του Ποσειδώνα, στο ακρωτήριο της Μυκάλης.
- Η εξάπλωση των Ιώνων έγινε προοδευτικά σε βάρος των άλλων φύλων, με αποτέλεσμα ολόκληρη η δυτική ακτή της Μ. Ασίας να γίνει γνωστή με το όνομα **Ιωνία.**

Ο πρώτος ελληνικός αποικισμός

- Τέλος, **ακολούθησε η μετανάστευση των Δωριέων.** Οι Δωριείς δε μετακινήθηκαν ως προσφυγικές ομάδες, πιεζόμενες από άλλα φύλα. Πρόκειται μάλλον για τις πρώτες δωρικές ομάδες που γνώρισαν τη θάλασσα. Αποχώρησαν από:
 - τη Λακωνία,
 - την Επίδαυρο,
 - την Τροιζήνα και εγκαταστάθηκαν:
 - στη Μήλο,
 - στη Θήρα,
 - στην Κρήτη,
 - στη Ρόδο,
 - στις νοτιοδυτικές ακτές της Μ. Ασίας.

Οι μετακινήσεις των ελληνικών φύλων

Και οι δύο ξεχώριζαν από τους άλλους: οι Αθηναίοι κρατούσαν από το πελασγικό γένος και οι Λακεδαιμόνιοι από το ελληνικό. Οι πρώτοι δεν μετακινήθηκαν ποτέ από τα μέρη τους, οι δεύτεροι όμως είχαν πολύ περιπλανηθεί. Όταν βασίλευε ο Δευκαλίων κατοικούσαν την Φθιώτιδα και όταν βασίλευε ο Δώρος, γιος του Έλληνας, είχαν κατοικήσει την χώρα που είναι γύρω) από την Όσσα και τον Όλυμπο, η οποία λέγεται Ιστιαιώτης. Όταν οι Καδμείοι τους έδιωξαν από κει, πήγαν να κατοικήσουν στην Πίνδο, όπου ονομάστηκαν Μακεδνοί. Από κει πάλι πήγαν στη Δρυοπίδα και από την Δρυοπίδα, όταν ήρθαν στην Πελοπόννησο, ονομάστηκαν Δωριείς.

Ηρόδοτος. Α. 56, μετ. Αγγ. Βλάχου.

Ομηρική εποχή (1100-750 π.Χ.)

- Κύρια πηγή πληροφοριών γι' αυτή την περίοδο, εκτός από την αρχαιολογική έρευνα, είναι τα **ομηρικά έπη**. Για το λόγο αυτό, οι ερευνητές την ονομάζουν συμβατικά ομηρική εποχή.
- Έχει χαρακτηριστεί και ως **ελληνικός μεσαίωνας** ή **σκοτεινοί χρόνοι**, γιατί παλαιότερα τη θεωρούσαν εποχή παρακμής και οι γνώσεις μας γι' αυτήν ήταν περιορισμένες.
- Σήμερα η ιστορική έρευνα μιλάει πλέον για μια περίοδο ανασυγκρότησης και οργανωτικής δημιουργίας.

Ομηρική εποχή (1100-750 π.Χ.)

Στην Ιλιάδα και στην Οδύσσεια αναφέρονται οι :

- Αχαιοί,
- οι Δαναοί,
- οι Αργείοι,
- δηλαδή οι λαοί που αναφέρονται και περιγράφονται τα έθιμά τους και οι βιοτικές συνθήκες τους που δεν είναι οργανωμένοι σε Κράτος.

Δεν υπάρχει:

- μόνιμος στρατός
- εκτελεστική ή νομοθετική εξουσία,
- ατομική ιδιοκτησία,
- Δεν υπάρχουν θεσμοί, που να δείχνουν πως οι λαοί αυτοί πέρασαν σε ανώτερο στάδιο εξέλιξης. Η κοινωνία στα παμπάλαια εκείνα χρόνια **ήταν οργανωμένη με βάση το γένος.**

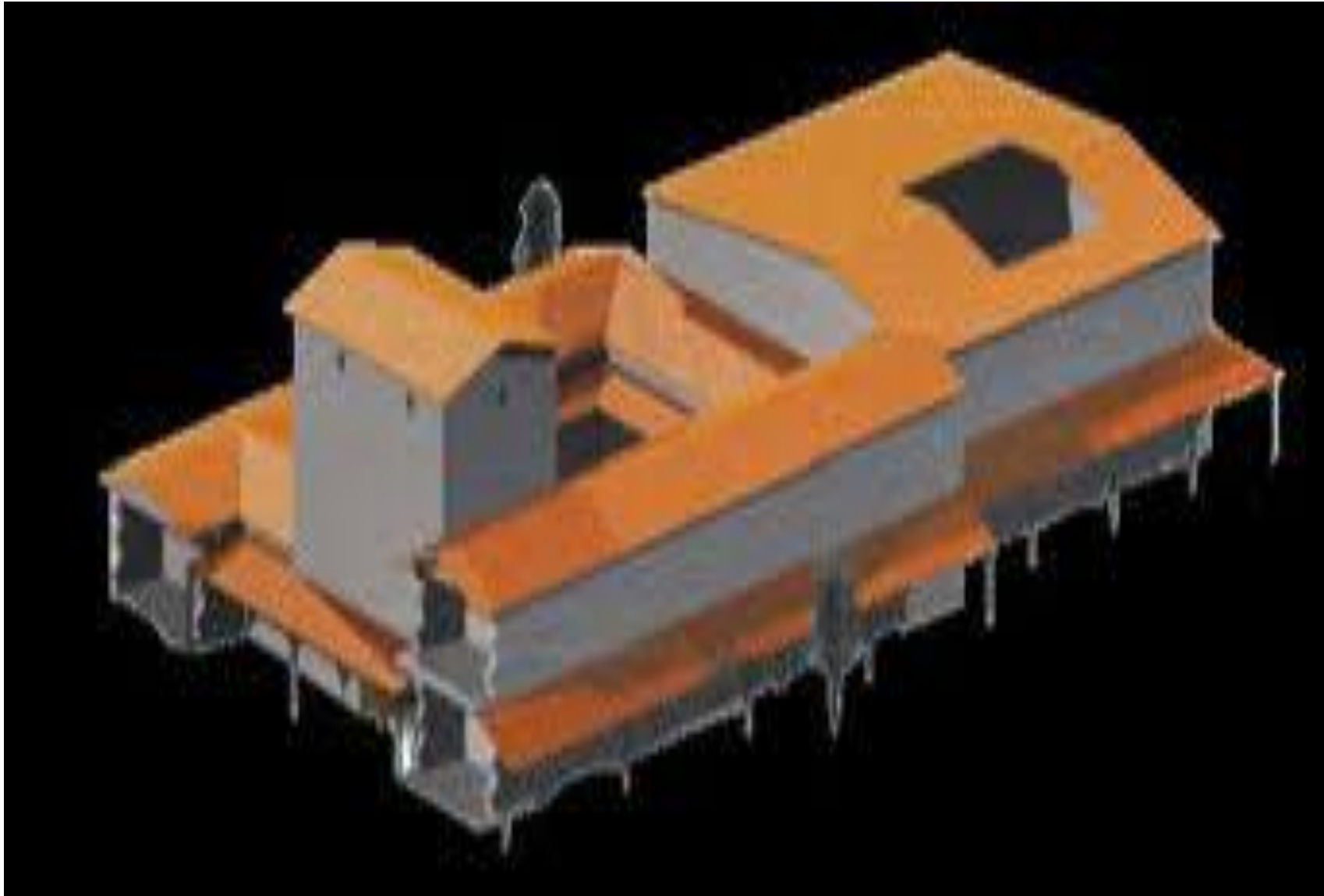
Ομηρική εποχή (1100-750 π.Χ.)

α) Η οικονομία

- Κύρια πηγή οικονομικής ανάπτυξης ήταν η γη.
- Η παραγωγή στηριζόταν σε μια μορφή κλειστής αγροτικής οικονομίας.
- Τα μέλη δηλαδή κάθε οικογένειας μαζί με άλλα άτομα που εξαρτιόνταν οικονομικά από την οικογένεια, συγκροτούσαν έναν **οἶκο** και επιτελούσαν όλες τις παραγωγικές εργασίες.
- Δεν υπήρχε εργασιακή ειδίκευση
- δεν υπήρχε βιοτεχνική ανάπτυξη
- τα παραγόμενα αγαθά ήταν γεωργικά και κτηνοτροφικά και καταναλώνονταν στο πλαίσιο του οίκου.
- Αρχές: της αυτάρκειας και
- της αυτοκατανάλωσης
- Άλλοι τρόποι για εξοικονόμηση πλούτου
- Ανταλλαγή δώρων – ανταλλακτικό εμπόριο μεταξύ των οίκων
- Δάφουρα πολέμου πειρατεία
- Εξωτερικό εμπόριο για προμήθεια μετάλλων και δούλων - Φοίνικες.

Πηγή:

- **Τι είναι ο οίκος;** Η λέξη αποδίδεται πολλές φορές με τον όρο «οικογένεια». Όμως η απόδοση αυτή είναι πολύ στενή και θα μπορούσε να οδηγήσει σε εσφαλμένα συμπεράσματα.
- Ο οίκος, ακόμη και από την άποψη του αριθμού των ανθρώπων, είναι **κάτι πολύ περισσότερο από οικογένεια** με τη σημερινή σημασία της λέξης (δηλαδή, την ομάδα που αποτελείται από τους γονείς και τα παιδιά, την «πυρηνική» οικογένεια)... Αλλά περιλαμβάνει επίσης **όλα εκείνα τα άτομα** - είτε πρόκειται για ελεύθερους είτε για δούλους - τα οποία **εξαρτώνται άμεσα** από τον επικεφαλής του οίκου (όλους εκείνους τους υπηρέτες στους οποίους έχουν ανατεθεί τα πολλά και διάφορα καθήκοντα που απαιτούνται από την οικονομική ζωή του οίκου...). Με άλλα λόγια, ο οίκος με την καθαρά «ανθρώπινη» μορφή του δεν είναι ένας θεσμός που **βασίζεται αποκλειστικά και μόνο στη συγγένεια**. Ωστόσο η έννοια του οίκου καλύπτει πολύ περισσότερα από μια απλή ομάδα ανθρώπων. Ο οίκος περιλαμβάνει και **περιουσιακά στοιχεία** κάθε είδους, τα οποία στην πράξη δεν μπορούν να χωριστούν από την ανθρώπινη ομάδα, αφού εξασφαλίζουν την υλική της ύπαρξη. Επομένως η γη, τα κτίρια, τα ζώα, τα κάθε είδους αποθέματα, ο εξοπλισμός και ούτω καθεξής αποτελούν όλα μέρος του οίκου.
- M.M. Austin, P. Vidal-Naquet, *Οικονομία και κοινωνία στην αρχαία Ελλάδα*, μτφ. Τ. Κουκουλιός, Δαίδαλος, Αθήνα 1998, σελ. 67

ΤΟ ΟΜΗΡΙΚΟ ΑΝΑΚΤΟΡΟ

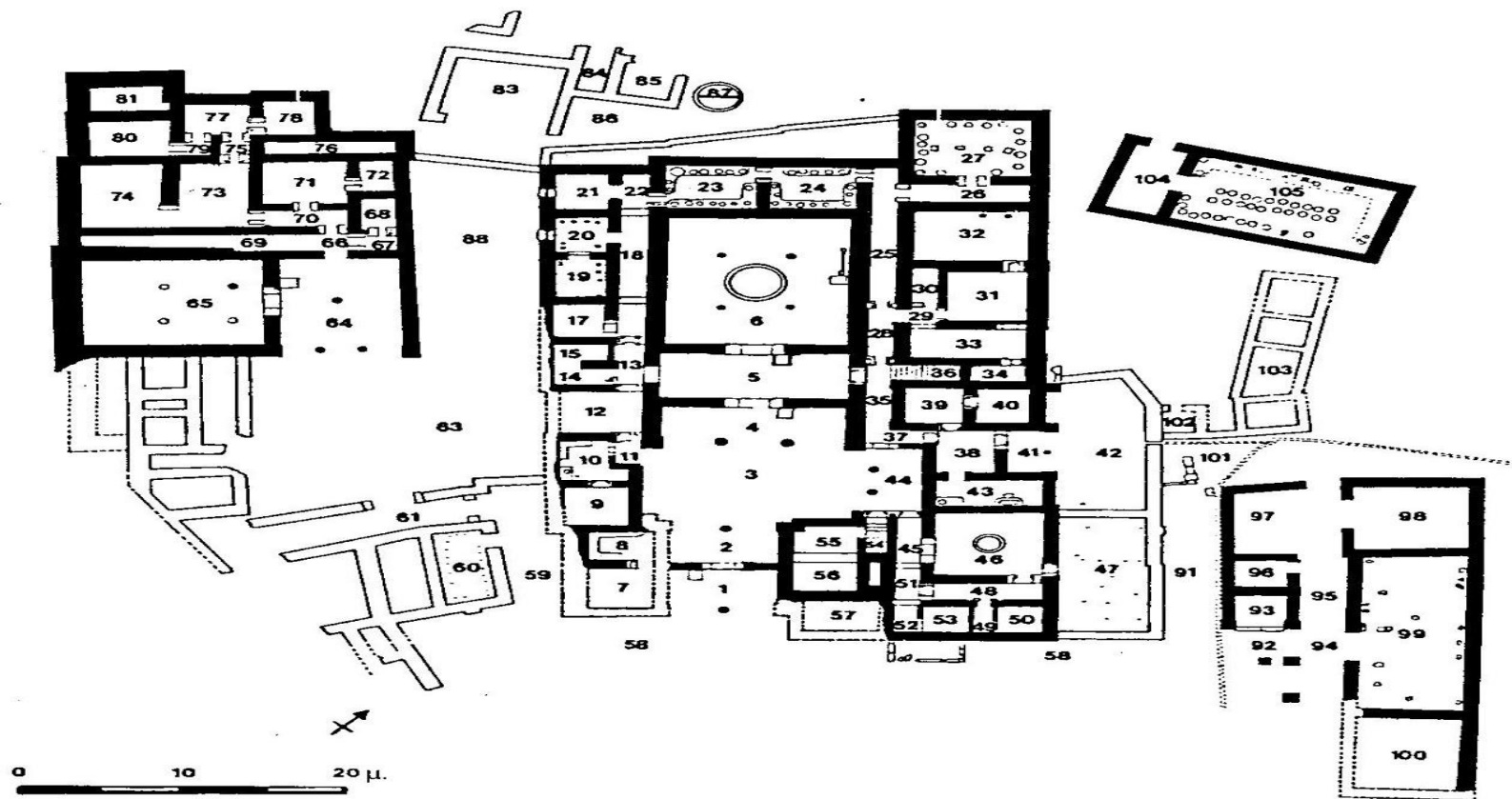

σημείο όρος

α.β.	εξώθυρα
γ.	στοά (αιλής)
δ.	πρόθυρο (μεγάρου)
ε.	στοά (μεγάρου)
ζ.	παχί
η.	διάδρομος
θ.	θάλαμος
1.	πέτρες λαξευτές
2.	κολόνες
3.	βωμός του Δία
4.	σκάλες
5.	εστία
6.	σκάλα εσωτερική

Με τη διαγράμμιση δηλώνονται οι χώροι του επάνω ορόφου, οι οποίοι κανονικά δε θα εμφανίζονταν σε μια κάτοψη.

(Το διάγραμμα βασίζεται στο σχέδιο που παραθέτει ο W. W. Merry στη σ. ΙΧ του 1ου τόμου της έκδοσής του *Homer Odyssey*)

Εικ. 52. – Το ανάκτορο της Πύλου
 (με λευκό δηλώνονται οι προσθήκες της τελευταίας φάσης)
 1-57. Κεντρικό κτήριο – 64-81. Νοτιοδυτικό κτήριο –
 92-100. Βορειοανατολικό κτήριο – 104-105. Οίναποθήκη.

Εικ. 20 Πρόσοψη του μεγάρου της Τίρυνθας.
(Αναπαράσταση του Βρετανικού Μουσείου.)

Ομηρική εποχή (1100-750 π.Χ.)

Οι ανταλλαγές

Στον κόσμο των επών υπάρχουν τρεις τρόποι για να προμηθευθεί κανείς τα αναγκαία:

- Η ανταλλαγή δώρων: η αρχή της αμοιβαιότητας, μια από τις βασικές μορφές διακίνησης αγαθών.
- Άμεση υλική ανταποδοτική αμοιβαιότητα
- προσομοιάζουν με άμεση πληρωμή και λειτουργούν ως προπομποί της ανταλλαγής εμπορευμάτων.
- Η εμπορική συναλλαγή: ταξίδια για εμπορικούς λόγους-πειρατεία-(τον 9^ο αιώνα π.Χ. οι Φοίνικες όργωναν τα πελάγη) χαλκός-σίδηρος-χρυσός κ.τ.λ.
- Οι επιδρομές: δεσπάζουν οι πολεμικές αξίες για την απόκτηση πλούτου και τη λεηλασία του εχθρού.

Ομηρική εποχή (1100-750 π.Χ.)

ΣΙΩΠΗΛΟ ΕΜΠΟΡΙΟ

Οι Καρχηδόνιοι λένε ακόμη και το εξής· ότι υπάρχει χώρα της Λιβύης και άνθρωποι που κατοικούν σ' αυτήν έξω από τις Ηράκλειες στήλες. Λένε ακόμη ότι, όταν φθάνουν στη χώρα των ανθρώπων αυτών, βγάζουν έξω τα προϊόντα τους, τα βάζουν στη σειρά στην παραλία και μπαίνουν πάλι στα πλοία και κάνουν καπνό. Οι ιθαγενείς, όταν δουν τον καπνό, κατεβαίνουν στην παραλία, αφήνουν ποσότητα χρυσού, ανάλογης αξίας προς τα εμπορεύματα, και γυρίζουν πίσω. Οι Καρχηδόνιοι σπεύδουν στην ξηρά και εξετάζουν τον χρυσό. Αν καταλάβουν ότι ο χρυσός ισοφαρίζει την αξία του εμπορεύματος, τον παίρνουν και φεύγουν· αν όχι, μπαίνουν πάλι στα καράβια και περιμένουν. Οι ιθαγενείς πλησιάζουν και προσθέτουν χρυσό παραπάνω, μέχρι να τους ικανοποιήσουν. Κανείς, όπως λένε οι Καρχηδόνιοι, δεν αδικεί.

Ηρόδοτος, Ιστορία, 4. 196

Ομηρική εποχή (1100-750 π.Χ.)

Ο θεσμός των δώρων

Μία τεχνική ανταλλαγών, η οποία μαρτυρείται αρκετά συχνά στα έπη του Ομήρου και ιδιαίτερα στην *Οδύσσεια*, είναι ο θεσμός των δώρων. **Τα δώρα**, απαραίτητα σε μία πληθώρα περιστάσεων, έπαιζαν σημαντικό ρόλο στους ανώτερους κοινωνικούς κύκλους των ομηρικών ηρώων. Η προσφορά τους, παρόλο που φαινομενικά ήταν μία ελεύθερη και εκούσια πράξη, στην πραγματικότητα ήταν **σχεδόν υποχρεωτική**. Κάθε δώρο αποτελούσε είτε **αντάλλαγμα** για την παροχή υπηρεσιών είτε αποζημίωση για να απαλυνθεί κάποια προσβολή είτε, τις περισσότερες φορές, εκδήλωση φιλοφρόνησης προς τους επισκέπτες. Στην τελευταία περίπτωση μάλιστα δε δινόταν μόνο για ευχαρίστηση, αλλά αποσκοπούσε στο **να προκαλέσει κάποιο αντίδωρο**, άμεσα ή σε χρόνο μεταγενέστερο, όπως στην περίπτωση που ο δωρητής θα ήταν φιλοξενούμενος του παραλήπτη.

Ομηρική εποχή (1100-750 π.Χ.)

Όμηρος, *Οδύσσεια*, α 306-318:

Κι ο γνωστικός γυρνάει Τηλέμαχος κι απολογία της δίνει:
"Αλήθεια, ξένε, καλοπρόθετα τα λόγια σου, σαν κύρη
το γιο του που αρμηνεύει· πάντα μου θα τα κρατώ στα
φρένα.

Όμως ακόμα λίγο πρόσμενε, κι ας βιάζεσαι να φύγεις·
και σύντας πια λουστείς και τρώγοντας φραθείς, το δρόμο
παίρνεις

για το καράβι σου χαρούμενος, κρατώντας **κάποιο δώρο**
πανέμορφο και πολυτίμητο, δικό μου θυμητάρι,
να το φυλάς οι φίλοι ως δίνουνε στους φίλους απ' αγάπη".
Τότε η Αθηνά, η θεά η γλαυκόματη, του απολογήθηκε κι
είπε:

"Θέλω να φύγω, πια ετοιμάστηκα, το δρόμο μη μου κόβεις!

Ομηρική εποχή (1100-750 π.Χ.)

Όμηρος, *Οδύσσεια*, α 180-189:

Μέντη με λεν, κι οι караβόχαροι Ταφιώτες μ' έχουν ρήγα.
Εδώ έχω φτάσει με τους συντρόφους στο πλοίο μου·
ταξιδεύω
για τόπο αλλόγλωσσο, την Τέμεσα, στο πέλαο το κρασάτο,
στραφταλιστό να δώσω σίδερο, χαλκό να πάρω πίσω.
Μακριά απ' το κάστρο το καράβι μου στα ξώμερα
προσμένει,
κάτω απ' το Νήιο το πολύδεντρο, στο Ρείθρο το λιμάνι.
Και φίλοι γονικοί λογιόμαστε πως είμαστε από χρόνια
παλιά· για τράβα, αν θες, στο γέροντα, τον αντρειανό
Λαέρτη και ρώτα τον· [...]

Μετάφραση: Ν. Καζαντζάκης-Ι.Θ. Κακριδής.

Ομηρική εποχή (1100-750 π.Χ.)

Η κοινωνία

- Διαίρεση ομηρικής κοινωνίας
- Ελεύθεροι –δούλοι
- Ευγενείς –δήμος
- Στις πρώιμες αυτές κοινωνίες **ο οίκος** φαίνεται πως λειτουργήσε ως **μονάδα κοινωνικής συγκρότησης**.

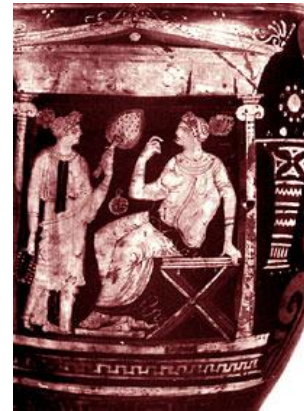
Οι άριστοι (οι ευγενείς στις διηγήσεις του Ομήρου)

- Το κύρος και η υψηλή κοινωνική θέση **ευγενών** απορρέει από την **περιουσία**- συνήθως κληρονομημένος πλούτος:
- **πλούτος και ευγενική καταγωγή συμπίπτουν** (απόκτηση μόνιμων εγκαταστάσεων –κάτοχοι γης)
- οι ευγενείς ήταν μεγαλογαιοκτήμονες πολεμιστές που παράλληλα διέθεταν κοπάδια.
- Οι ίδιοι είχαν πείρα από καλλιέργεια γης και κτηνοτροφία.
- Υλική βάση δύναμης των ευγενών: **ο οίκος**
- Υπήρχε αλληλοϋποστήριξη των ευγενών μέσω της **ξενίας**.

Ομηρική εποχή (1100-750 π.Χ.)

Η κοινωνία

- Εξάρτηση από **οἶκο** :
- Πολλοί άνθρωποι που δεν είχαν άμεσους συγγενικούς δεσμούς με τους ευγενείς.
- Αυτοί αποτελούσαν μια πολυάριθμη κοινωνική ομάδα γνωστή με την ονομασία **πλήθος**.
- Θεράποντες
- Δημιουργοί
- Δούλοι

Ομηρική εποχή (1100-750 π.Χ.)

Οι ομηρικοί δούλοι

- Η δουλεία δεν είχε τη μορφή που πήρε στην Ελλάδα από τον Η' αιώνα και εξής.
- Οι δούλοι δεν ήταν σκλάβοι με την πραγματική σημασία της λέξης. Ήταν παραγιοί και ψυχογιοί του αρχηγού της οικογένειας.
- Το ίδιο και οι σκλάβες, ήταν ψυχοκόρες και παραδουλεύτρες. Η εργασία γινόταν από κοινού από όλα τα μέλη του γένους.
- Οι δούλοι ήταν σπάνιο εμπόρευμα, γι' αυτό τους πουλούσαν σε «καλή τιμή», αλλά αποτιμούσαν την αξία τους σε κεφάλια ζώων. Έτσι ο Λαέρτης αγόρασε την Ευρύκλεια «είκοσι βόδια ακέρια δίνοντας, μικρή κοπέλα ως ήταν» (α 431).
- Στα έπη του Ομήρου διαφαίνεται ο «πατριαρχικός» χαρακτήρας της δουλείας εκείνης της εποχής αλλά και η ασαφής κατάσταση που επικρατεί ανάμεσα στον κύριο και στους υπηρέτες.

Ομηρική εποχή (1100-750 π.Χ.)

Οι ομηρικοί δούλοι

- [...] Ένα μέρος του υπηρετικού προσωπικού είναι άνθρωποι των μνηστήρων, σύντροφοι και συνοδοί τους (κήρυκες και θεράποντες, στ. 123): είναι συνήθως ελεύθεροι, ευγενικής συχνά καταγωγής, και προσφέρουν εθελοντικά διάφορες υπηρεσίες στους ευγενείς.
- Στην ίδια κατηγορία ανήκει και ο «τραπεζάρχης» (στ. 159) με αρμοδιότητα το τεμάχισμα και το μοίρασμα του κρέατος στα συμπόσια. [...].
- Το γυναικείο υπηρετικό προσωπικό ανήκει όλο στον οίκο του Οδυσσέα, και απ' αυτό η «παρακόρη» και η «κελάρισσα» [...] κατέχουν καλύτερη θέση από εκείνη των «δούλων», που εδώ προσφέρουν ψωμί στους μνηστήρες.
- Γενικά, οι δούλοι της ομηρικής εποχής βρίσκονται σε καλύτερη θέση από εκείνη των δούλων μεταγενέστερων εποχών.

[πηγή: Μ. Σαμαρά & Κ. Τοπούζης, *Ομηρικά Έπη: Οδύσσεια, Α' Γυμνασίου*, Βιβλίο Εκπαιδευτικού, Αθήνα: ΟΕΔΒ 2010]

Ομηρική εποχή (1100-750 π.Χ.)

Πηγή : Ησίοδος, Θεογονία, 862-866:

Και πολλή τεράστια καιγόταν γη με θαυμαστό
ατμό και έλιωσε σαν καλά στην τέχνη των
μαστόρων σε καλοτρυπημένες χοάνες ζεσταμένο,
ή σα σίδερο, που είναι το πιο γερό, που στου
βουνού τα φαράγγια δαμασμένο με καυτερή
φωτιά λιώνει στη θεϊκή γη με την τέχνη του
Ηφαίστου.

Μετάφραση: Σ. Σκαρτσής, Εκδόσεις Κάκτος, Αθήνα 1992.

Ομηρική εποχή (1100-750 π.Χ.)

Όμηρος, *Ιλιάς*, Ξ 121-125:

Μια κόρη του Άδραστου παντρεύτηκε κι αρχοντεμένα
εζούσε
σε πλούσιο σπίτι· σταροχώραφα δικά του πλήθος είχε
κι άλλα πολλά τρογύρα χτήματα με δέντρα και μ'
αμπέλια·
κι είχε και πλήθος αρνοκάτσικα, και πρώτος στο κοντάρι
απ' τους Αργίτες· θα 'χετε ακουστά και σεις αν είπα
αλήθειες.

Μετάφραση: Ν. Καζαντζάκης-Ι.Θ. Κακριδής.

Ομηρική εποχή (1100-750 π.Χ.)

Όμηρος, *Ιλιάς*, Σ 541-589:

Κι έβαζε ακόμα απάνω νιόσκαφτο, παχύ, πλατύ χωράφι,
με αφράτο χώμα, τριπλογύριστο· πολλοί ζευγάδες μέσα
φέρναν τρογύρα τα ζευγάρια τους κι οργώναν δώθε κείθε·
και κάθε που γύριζαν κι έφθάναν στου χωραφιού την άκρα,
τους ζύγωνε ένας και τους έδινε κρασί γλυκό μια κούπα,
στο χέρι καθενός· και γύριζαν στους όργους πίσω εκείνοι,
και στου βαθιού να φτάσουν βιάζονταν του χωραφιού την
άκρα.

Κι η γης μαυρολογούσε πίσω τους και φάνταζε οργωμένη,
χρυσή κι ας ήταν· τέτοιο η τέχνη του μεγάλο θάμα αλήθεια!
Κι έβαζε ακόμα χτήμα απάνω του βασιλικό, κι αργάτες
θέριζαν, κοφτερά στα χέρια τους φουχτώνοντας δρεπάνια·

Ομηρική εποχή (1100-750 π.Χ.)

Κάπου πιο πέρα οι κράχτες σύνταξαν κάτω από δρυ το γιόμα·

βόδι τρανό είχαν σφάξει κι έψηναν με προθυμιά, κι οι δούλες

σωρό το αλεύρι το άσπρο εζύμωναν, να φαν οι θεριστάδες.

Κι έβαζε μέγα αμπέλι απάνω του σταφύλια φορτωμένο, χρυσό πανέμορφο, κι εκρέμουνταν τσαμπιά από κάτω μαύρα,

κι ως πέρα εστύλωναν τα κλήματα διχάλες ασημένιες.

Κι άνοιξε σμάλτινο ζερβόδεξα χαντάκι, και τρογύρα από καλάι το φράχτη εσήκωσε· κι ένα ως τ' αμπέλι μόνο τραβούσε μονοπάτι, που 'παιρναν οι αργάτες που τρυγούσαν....

Μετάφραση: Ν. Καζαντζάκης-Ι.Θ. Κακριδής.

Ομηρική εποχή (1100-750 π.Χ.)

Η πολιτική οργάνωση

- Οι πρώτες ελληνικές κοινωνίες οργανώθηκαν με φυλετικά κριτήρια, δηλαδή αποτέλεσαν **κράτη φυλετικά***.
- Κάθε φύλο, το οποίο διαρθρωνόταν σε **φυλές, φ(ρ)ατρίες και γένη** με βάση τους συγγενικούς δεσμούς, μπορούσε να αποτελέσει ένα κράτος. **Φυλετικό κράτος** επίσης μπορούσε να προκύψει από τη **διάσπαση ενός φύλου** ή ακόμα από **την ένωση** περισσότερων φυλών του ίδιου φύλου. **Η ανάγκη** όμως για την αντιμετώπιση των προβλημάτων μέσα στα φυλετικά κράτη θα **οδηγήσει** προοδευτικά στην **πολιτική τους οργάνωση**.

Ομηρική εποχή (1100-750 π.Χ.)

Η πολιτική οργάνωση

- Υπήρχαν δηλαδή ομάδες, οι οποίες είχαν αρχηγούς που τους έλεγαν:
- **βασιλείς,**
- **γέροντες,**
- **άνακτες**
- **οι οποίοι κατοικούσαν σε περιφέρειες, περιτειχισμένες γύρω-γύρω με κάστρα εξαιτίας των ληστρικών επιδρομών.**
- Οι άνακτες ή βασιλείς ή γέροντες ήταν οι αρχηγοί, δεν είχαν όμως την εξουσία που έχουν οι μονάρχες στα μεταγενέστερα χρόνια.
- **Η θέλησή τους δεν ήταν απόλυτη.** Σε καιρούς πολέμου και επιδρομών είχαν μεγαλύτερη δικαιοδοσία, σε καιρό ειρήνης όμως τα δικαιώματά τους ήταν περιορισμένα
- Όταν επρόκειτο να πάρουν σοβαρές αποφάσεις καλούσαν το λαό και στις λαοσυνάξεις αυτές παίρνονταν από κοινού οι αποφάσεις.

Ομηρική εποχή (1100-750 π.Χ.)

Η πολιτική οργάνωση

Οι φυλετικοί αρχηγοί της εποχής των μετακινήσεων εξελίχθηκαν σε **κληρονομικούς βασιλείς**, αφότου τα φύλα απέκτησαν μόνιμες εγκαταστάσεις.

Ο **βασιλιάς** των ομηρικών κοινωνιών, δηλαδή αυτών που προέκυψαν μετά τις μετακινήσεις των ελληνικών φύλων, ήταν ο **αρχηγός του στρατού σε εποχή πολέμου και ο κυβερνήτης με θρησκευτική και δικαστική εξουσία σε περίοδο ειρήνης.**

Ομηρική εποχή (1100-750 π.Χ.)

Η πολιτική οργάνωση

- Δίπλα στο βασιλιά υπήρχε ένα συμβούλιο που αποτελούνταν από τους αρχηγούς των ισχυρών γενών, οι οποίοι ονομάζονταν και αυτοί βασιλείς.
- Το συμβούλιο αυτό των ευγενών (βουλή των γερόντων) βαθμιαία περιόρισε τη βασιλική εξουσία.
- Όταν ο βασιλιάς έπαιρνε κάποια σημαντική απόφαση, συγκαλούσε σε σύνοδο το πλήθος, κυρίως τους πολεμιστές για να ζητήσει τη γνώμη τους (**εκκλησία τον δήμου**).

Ομηρική εποχή (1100-750 π.Χ.)

Η πολιτική οργάνωση

- Στην **Ιλιάδα**: η θέση του Αγαμέμνονα ενισχυμένη (εις κοίρανος-διοτρεφείς βασιλείς)
- Στην **Οδύσσεια**: η θέση του βασιλέως είναι αποδυναμωμένη έναντι των ευγενών (βασιλῆες)
- Υπερτερούν οι **ονομασίες φυλετικών κρατών**-η περιγραφή παραπέμπει σε μια πρώτη μορφή πόλεως (άστυ, πτολίεθρον, πόλις ευρυάγυια)

Ομηρική εποχή (1100-750 π.Χ.)

- Στο πλαίσιο των ομηρικών κοινωνιών διαμορφώθηκαν όλοι εκείνοι οι θεσμοί που οδήγησαν από τα μέσα του 8ου αι. π.Χ. στην πολιτική συγκρότηση των ελληνικών κοινωνιών.
- **Εδώ συναντούμε το πρώτο στάδιο πολιτικής οργάνωσης, που αργότερα θα εξελιχθεί μέσα στο πλαίσιο των ελληνικών πόλεων-κρατών**

Ομηρική εποχή (1100-750 π.Χ.)

Η διάκριση ανάμεσα στους ευγενείς και το πλήθος

Άλλη μια περίπτωση που ο λαός καλείται να αντιταχθεί στη γνώμη ενός βασιλιά ή ενός ήρωα συναντούμε στην Οδύσσεια. Εκεί ο σοφός Μέντωρ, όταν έρχεται η σειρά του να μιλήσει, καλεί το λαό της Ιθάκης, που έχει συναχθεί στην αγορά, να στραφεί εναντίον των μνηστήρων: «με το λαό τον αποδέλοιπο θυμώνω, που καθόστε αμίλητοι όλοι και δε στρώνετε στα λόγια αυτούς τους λίγους μνηστήρες, τόσο πλήθος που 'σαστε. να τους ανακρατήστε!» (β 239-41).

Με την έκφραση «τόσο πλήθος πού 'σαστε» διατυπώνεται ουσιαστικά για πρώτη φορά η αρχή της πλειοψηφίας, που θα αποτελέσει αργότερα το θεμέλιο λίθο της αθηναϊκής δημοκρατίας του 5ου αιώνα.

Ομηρική εποχή (1100-750 π.Χ.)

Ο πολιτισμός

- Μετά την πτώση των μυκηναϊκών ανακτόρων, η δύσκολη γραμμική Β' γραφή, την οποία γνώριζαν να χρησιμοποιούν λίγοι γραφείς, λησμονήθηκε. Για τρεις περίπου αιώνες οι Έλληνες δε χρησιμοποίησαν γραφή. Ωστόσο, στα τέλη του **9ου αι. π.Χ. ή στις αρχές του 8ου αι. π.Χ.** **επανεμφανίζεται η γραφή στον ελλαδικό χώρο.**
- Τα σύμβολα της γραφής δεν αποδίδουν πλέον συλλαβές αλλά φθόγγους.
- Η ελληνική **αλφαβητική γραφή** προέκυψε κατά τρόπο αφομοιωτικό από το φοινικικό αλφάβητο. Οι Έλληνες προσάρμοσαν τα σύμβολα στις φωνητικές αξίες της ελληνικής γλώσσας και επιπλέον πρόσθεσαν τα φωνήεντα που έλειπαν από το φοινικικό αλφάβητο. Έτσι έγιναν οι δημιουργοί του πρώτου πραγματικού αλφαβήτου.

Ομηρική εποχή (1100-750 π.Χ.)

- Την ομηρική εποχή δημιουργήθηκαν τα πρώτα ιερά, τα οποία σταδιακά απέκτησαν πανελλήνιο χαρακτήρα. Παράλληλα με τις τοπικές λατρείες παγιώθηκαν οι θρησκευτικές αντιλήψεις που συγκρότησαν το ολυμπιακό δωδεκάθεο

Ομηρική εποχή (1100-750 π.Χ.)

Στα πολιτιστικά επιτεύγματα της περιόδου περιλαμβάνονται η προφορική διαμόρφωση της πρώτης ελληνικής ποίησης, της **επικής ποίησης**, και τα έργα της τέχνης, κυρίως της κεραμικής και της μικροτεχνίας.

Από τη μυκηναϊκή ήδη εποχή πρέπει στον ελλαδικό χώρο να είχαν δημιουργηθεί τραγούδια με ηρωικό περιεχόμενο. Τα τραγούδια αυτά φαίνεται ότι αποτέλεσαν το υπόβαθρο, το οποίο αργότερα οι Έλληνες των αποικιών της Μ. Ασίας χρησιμοποίησαν για να συγκροτήσουν γύρω από δύο διαφορετικά θέματα τα **ομηρικά έπη**..

Ομηρική εποχή (1100-750 π.Χ.)

- Η τέχνη των ομηρικών χρόνων ονομάστηκε συμβατικά από τους ερευνητές **γεωμετρική**. Η ίδια ονομασία χρησιμοποιείται πολλές φορές για να χαρακτηρίσει την ίδια την εποχή, εξαιτίας των γεωμετρικών σχεδίων που κυριάρχησαν στη διακόσμηση των αγγείων αλλά και στην κατασκευή των έργων της μικροτεχνίας

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

- Να εξηγήσετε τη σημασία του ομηρικού οίκου αφού λάβετε υπόψη το παράθεμα 3 του σχολικού βιβλίου.
- Η μελέτη του παραθέματος 4 σε συνδυασμό με τις ιστορικές σας γνώσεις για την πολιτική οργάνωση των ομηρικών χρόνων σε ποια συμπεράσματα σας οδηγεί;
- Αφού λάβετε υπόψη σας την οικονομική κατάσταση των ομηρικών χρόνων να εξηγήσετε σε ποιας κοινωνικής ομάδας ανθρώπους ανήκει ο μεγάλος κρατήρας και ο χάλκινος τρίποδας των εικόνων των σ. 82-83
- Με ποιο τρόπο διεξαγόταν το εμπόριο στους ομηρικούς χρόνους και ποια η σημασία του στην οικονομική δραστηριότητα αυτής της εποχής ;
- Πόσο κοντά στην ιστορική πραγματικότητα βρίσκεται ο Ηρόδοτος αν συγκρίνουμε τις πληροφορίες της πηγής με αυτές του σχολικού βιβλίου που αναφέρονται στην «κάθοδο» των Δωριέων;
- Ποια η εκδοχή του Ηροδότου για την καταγωγή των Αθηναίων και ποια για την καταγωγή και τις μετακινήσεις των Λακεδαιμονίων –Δωριέων;

Πηγές

- <http://www.ime.gr/chronos/03/gr/piges/index3.html>
- <http://www.ime.gr/chronos/03/gr/piges/index2.html>
- <http://ebooks.edu.gr/modules/ebook/show.php/DSGL-A102/45/304,21970/>
- http://www.pi.ac.cy/pi/files/yap/BIBLIA_ELLADAS/LYKEIO/A_Istoria_A_Lyk.pdf
- CI. Mosse, *Η αρχαϊκή Ελλάδα*, μετ. Στρ. Πασχάλης, εκδ. ΜΙΕΤ
- Μ. Σαμαρά & Κ. Τοπούζης, *Ομηρικά Έπη: Οδύσσεια, Α' Γυμνασίου*, Βιβλίο Εκπαιδευτικού, Αθήνα: ΟΕΔΒ 2010
- Ηρόδοτος, *Ιστορία*, 4. 196
- *Ηρόδοτος. Α. 56*, μετ. Αγγ. Βλάχου
- Όμηρος, *Ιλιάς*, μτφρ. Ν. Καζαντζάκης-Ι.Θ. Κακριδής
- Όμηρος, *Οδύσσεια*, μτφρ. Ν. Καζαντζάκης-Ι.Θ. Κακριδής
- Β. Κάλφογλου-Καλοτεράκη, *Εισαγωγή στην Αρχαία Ελληνική Ιστορία (πανεπιστημιακές σημειώσεις)*